

Nacionalni centar
za vanjsko vrednovanje
obrazovanja

Identifikacijska
naljepnica

PAŽLJIVO NALIJEPI

POLITIKA I GOSPODARSTVO

PROBNI ISPIT DRŽAVNE MATURE

šk. god. 2023./2024.

PIG.54.HR.R.K1.24

53663

OPĆE UPUTE

Pozorno pročitajte sve upute i slijedite ih.

Ne okrećite stranicu i ne rješavajte zadatke dok to ne odobri voditelj ispitne prostorije.

Ispit traje **90** minuta.

Ispred svake skupine zadataka uputa je za rješavanje. Pozorno je pročitajte.

Možete pisati po listu za koncept, ali se njegov sadržaj neće bodovati.

Pišite čitko. Nečitki odgovori bodovat će se s nula (0) bodova.

Na 2. stranici ove ispitne knjižice prikazan je način označavanja odgovora i načini ispravljanja pogrešaka. Pri ispravljanju pogrešaka potrebno je staviti paraf (isključivo skraćeni potpis, a ne puno ime i prezime).

Upotrebljavajte isključivo kemijsku olovku kojom se piše plavom ili crnom bojom.

Kada riješite zadatke, provjerite odgovore.

Provjerite jeste li nalijepili identifikacijske naljepnice na sve ispitne materijale.

Želimo Vam mnogo uspjeha!

Ova ispitna knjižica ima 22 stranice, od toga 1 praznu.

Politika i gospodarstvo

I. Zadatci višestrukoga izbora

U sljedećim zadacima od više ponuđenih odgovora samo je **jedan** točan.
Točne odgovore morate označiti znakom X na listu za odgovore.
Točan odgovor donosi jedan bod.

1. Koje je političko sredstvo legalno u ostvarivanju političkih ciljeva?

- A. zapošljavanje rodbine u javnome gradskom poduzeću
- B. favoriziranje stričeve tvrtke za izgradnju lokalne ceste
- C. lobiranje u mjestu stanovanja za podršku na referendumu
- D. pogodovanje privatnoj agenciji za organizaciju gradske manifestacije

(1 bod)

2. Koje je od navedenih političkih djelovanja primjer javne politike?

- A. imenovanje ministra obrazovanja
- B. prosvjedni skup za reformu obrazovanja
- C. e-savjetovanje o novome zakonu o obrazovanju
- D. odluka ministarstva o provođenju nastave na daljinu

(1 bod)

3. Kojemu je političkomu poretku svojstven proces izgrađivanja kulta ličnosti?

- A. tiraniji
- B. monarhiji
- C. aristokraciji
- D. totalitarizmu

(1 bod)

4. Koje od navedenih načela odudara od načela demokratske države?

- A. višestranačje
- B. slobodni izbori
- C. isključiva vlast većine
- D. građanska participacija

(1 bod)

5. Koje ovlasti u obavljanju poslova ima vlada u parlamentarnome sustavu vlasti?

- A. izvršne ovlasti
- B. zakonodavne ovlasti
- C. izvršne i sudske ovlasti
- D. zakonodavne i sudske ovlasti

(1 bod)

6. U državi dvostranačkoga sustava su na temelju općega i jednakoga biračkog prava tajnim glasovanjem izravno izabrani zastupnici za parlament. Biračima je bila osigurana sloboda biranja, a birati su mogli između dviju ideološki suprotstavljenih političkih opcija. Kako se naziva opisana vrsta izbora?

- A. kompetitivni izbori
- B. nekompetitivni izbori
- C. nedemokratski izbori
- D. polukompetitivni izbori

(1 bod)

7. Lokalna vlast započela je izgradnju škole. Koja je od navedenih radnja primjer koruptivnoga djelovanja tijekom izgradnje škole?

- A. Prijavljuju se za dobivanje nepovratnih sredstava iz europskih fondova.
- B. Organiziraju javnu tribinu na kojoj će se raspravljati o lokaciji škole.
- C. Biraju lokalnu tvrtku za izvođača radova mimo javnoga natječaja.
- D. Sklapaju partnerstva samo s kvalificiranim tvrtkama.

(1 bod)

8. Građani Europske unije su 2014. godine s oko 1,8 milijuna potpisa definirali vodu kao javno dobro i predložili Europskoj komisiji takvo zakonsko rješenje. Kako se naziva instrument participativne demokracije opisan u primjeru?

- A. referendum
- B. javno mnijenje
- C. legitimiranje poretka
- D. građanska inicijativa

(1 bod)

Politika i gospodarstvo

9. Koju od navedenih sastavnica proučava makroekonomija?

- A. ukupan izvoz i uvoz
- B. ponašanje kućanstva
- C. cijene pojedinih proizvoda
- D. učinkovitost poslovnih subjekata

(1 bod)

10. Poslovna organizacija osnovana je udruživanjem triju članova u kojoj svi članovi odgovaraju za obveze društva cijelom svojom imovinom. Kako se naziva ovaj oblik društva osoba?

- A. dioničko društvo
- B. komanditno društvo
- C. javno trgovačko društvo
- D. društvo s ograničenom odgovornošću

(1 bod)

11. Poduzetnik je, procjenjujući moguće troškove proizvodnje i ostvarene prihode od prodaje proizvoda, zaključio kako mu je isplativije proizvoditi džem od jagode nego kompot od jagode. Na koje je temeljno gospodarsko pitanje odgovoreno u opisanome primjeru?

- A. Što proizvoditi?
- B. Kako proizvoditi?
- C. Kada proizvoditi?
- D. Za koga proizvoditi?

(1 bod)

12. Kako se naziva ekonomska politika u kojoj država povećava državnu potrošnju i smanjuje poreze, čime utječe na smanjenje inflacijskoga jaza?

- A. restriktivna fiskalna politika
- B. ekspanzivna fiskalna politika
- C. restriktivna monetarna politika
- D. ekspanzivna monetarna politika

(1 bod)

13. Koje obilježje narušava uvjete potpune konkurencije?

- A. veliki broj različitih tvrtki
- B. raznovrsnost proizvoda na tržištu
- C. državno zamrzavanje tržišnih cijena
- D. slobodno kretanje ekonomskih dobara

(1 bod)

14. Središnja banka namjerno snižava vrijednost domaće valute u odnosu na druge valute kako bi održala stabilnost tečaja.

Kako se naziva zakonsko smanjenje vrijednosti domaće valute opisano u primjeru?

- A. aprecijacija
- B. deprecijacija
- C. devalvacija
- D. revalvacija

(1 bod)

15. Kako se naziva oblik korupcije koji podrazumijeva zapošljavanje članova obitelji na temelju zlouporabe položaja ne uzimajući u obzir zahtjeve radnoga mjesta?

- A. prijevara
- B. nepotizam
- C. pronevjera
- D. klijentelizam

(1 bod)

16. Svjetski se lanac restorana brze prehrane prisutan u gotovo svim zemljama svijeta aktivno koristi globalnim tržištem za svoje poslovanje.

Koje se od navedenih obilježja odnosi na pozitivan učinak globalizacije u državama u kojima posluje lanac restorana opisan u primjeru?

- A. povećana pretilost adolescenata
- B. više mogućnosti za zapošljavanjem
- C. uniformiranje ukusa, običaja i navika
- D. smanjena konzumacija autohtonih proizvoda

(1 bod)

Politika i gospodarstvo

17. Koji je filozof razvio teoriju neotuđivih prirodnih prava svakoga čovjeka prema kojoj je i država obvezna zaštititi pravo na život, slobodu i privatno vlasništvo?

- A. Francis Bacon
- B. Jean Jacques Rousseau
- C. John Locke
- D. John Stuart Mill

(1 bod)

18. Njemačka katolička bolnica otkazala je ugovor o radu poljskomu katoličkom liječniku voditelju odjela jer je nakon razvoda sklopio novi civilni brak, zbog čega je zatražio zaštitu svojih prava na sudu te je vraćen na posao.

Kako se naziva diskriminacija koju je sud utvrdio i vratio liječnika na posao?

- A. dobna diskriminacija
- B. spolna diskriminacija
- C. vjerska diskriminacija
- D. etnička diskriminacija

(1 bod)

19. Građani su nizom akcija uspjeli zaustaviti dodjeljivanje koncesije nad polovinom plaže u mjestu pa ona ostaje dostupna svim građanima bez plaćanja.

Koje od navedenih djelovanja određuje prednosti građanske inicijative opisane u primjeru?

- A. Vlast se suprotstavlja građanima.
- B. Građani nadziru postupke političara.
- C. Političari definiraju prioritete u zajednici.
- D. Građani slijepo slijede lokalne dužnosnike.

(1 bod)

20. Koju odluku Hrvatski sabor donosi većinom glasova svih zastupnika prema Ustavu Republike Hrvatske?

- A. odluku o promjeni državnih granica
- B. odluku o izglasavanju nepovjerenja vladi
- C. odluku o potvrđivanju međunarodnih ugovora
- D. odluku o uređivanju prava nacionalnih manjina

(1 bod)

21. Koja je tvrdnja o trajanju mandata zastupnika u Hrvatskome saboru protivna Ustavu Republike Hrvatske?

- A. Trajanje mandata zastupnicima može se zakonom produžiti u slučaju rata.
- B. Trajanje mandata zastupnicima može se zakonom produžiti u slučaju ekonomske krize.
- C. Trajanje mandata zastupnicima može se zakonom produžiti u slučaju velike prirodne nepogode.
- D. Trajanje mandata zastupnicima može se zakonom produžiti u slučaju neposredne ugroženosti opstojnosti države.

(1 bod)

22. Zbog dugova države prema veletrgovcima za nabavu lijekova nužno je osigurati dodatna sredstva iz proračuna.

Koja je institucija ovlaštena izglasati rebalans proračuna zbog duga države opisanoga u primjeru?

- A. Hrvatski sabor
- B. Vlada Republike Hrvatske
- C. Ministarstvo financija Republike Hrvatske
- D. Ministarstvo zdravstva Republike Hrvatske

(1 bod)

23. Kako se naziva proces koji se dogodio prilikom prelaska Republike Hrvatske iz centralno-planskoga u tržišno gospodarstvo tijekom kojega je društveno vlasništvo postalo državno vlasništvo?

- A. tranzicija
- B. pretvorba
- C. privatizacija
- D. globalizacija

(1 bod)

Politika i gospodarstvo

- 24.** Vlada Republike Hrvatske bespovratnim sredstvima u iznosu 10 000 eura potiče gradnju bazena privatnih iznajmljivača i vlasnika manjih obiteljskih hotela.

Kako se naziva grana gospodarstva na koju će opisani primjer imati najveći utjecaj?

- A. promet
- B. turizam
- C. industrija
- D. poljoprivreda

(1 bod)

- 25.** Kako se naziva gospodarski sustav u kojemu se poduzetnik bavi proizvodnjom i prodajom dječje hrane određujući cijenu na temelju tržišnih kretanja, dok država na cijenu tih proizvoda utječe smanjivanjem stope poreza na dodanu vrijednost?

- A. tržišno gospodarstvo
- B. običajno gospodarstvo
- C. mješovito gospodarstvo
- D. komandno gospodarstvo

(1 bod)

II. Zadatci kratkoga odgovora

U sljedećim zadacima odgovorite kratkim odgovorom (riječju, s nekoliko riječi ili jednostavnom rečenicom).

Odgovore upišite **samo** na predviđeno mjesto u ispitnoj knjižici.

Točan odgovor donosi jedan bod.

- 26.** Nevladina organizacija za zaštitu prava vjerske manjine zagovara izgradnju nove crkve u gradu priklanjajući se programu jedne političke stranke.

Kojim se pojmom označavaju akteri političke utakmice opisani u primjeru?

(1 bod)

- 27.** Predsjednik države odlazi s funkcije i želi prepustiti vlast svojem sinu. Mediji su ga favorizirali između osam kandidata nazivajući ga „sinom nacije” te je pobijedio sa 73 % glasova birača.

Kako se naziva vrsta izbora opisana u primjeru?

(1 bod)

- 28.** Koja se temeljna vrijednost demokratskoga političkog poretka narušava ako se u političkoj zajednici dopušta prevlast većinskoga javnoga mnijenja nad rodnom, spolnom, političkom i drugom manjinom bez njihove institucionalne zaštite?

(1 bod)

- 29.** Ujedinjeni Arapski Emirati savezna su država od sedam emirata koja nema opće biračko pravo, već vladari emirata biraju predsjednika kojemu mandat traje pet godina. Na čelu države izmjenjuju se obiteljske dinastije.

Kako se naziva politički poredak opisan u primjeru?

(1 bod)

Politika i gospodarstvo

30. Kako se naziva predstavničko tijelo građana županije izabrano na lokalnim izborima?

(1 bod)

31. Kakva je struktura parlamenta u federalnim državama?

(1 bod)

32. Kako se naziva skup pravnih pravila koja reguliraju pojedina područja života i moraju biti u skladu s ustavom, a objavljuju se u službenome listu države?

(1 bod)

33. Zbog poskupljenja plina i struje građani moraju svoj dohodak prerasporediti kako bi podmirili ostale troškove poput stanovanja, prehrane, obrazovanja i zdravlja.
Koje područje ekonomije proučava ponašanje građana kao potrošača opisano u primjeru?

(1 bod)

34. U tradicionalnim gospodarstvima u kojima se proizvodi za potrebe obitelji višak jednoga dobra zamjenjuje se drugim dobrom.
Kako se naziva izravna zamjena dobara opisana u primjeru?

(1 bod)

- 35.** Kako se naziva ekonomski prostor razmjene na kojemu se dobra kupuju i prodaju prema određenim ekonomskim zakonitostima?

(1 bod)

- 36.** Vlada donosi odluku o izdvajanju više proračunskoga novca za zdravstvo nego za poljoprivredu.
Kako se naziva propuštena korist koju bi stanovništvo imalo većim izdvajanjem novca za poljoprivredu?

(1 bod)

- 37.** Europska središnja banka najavila je povećanje referentnih kamatnih stopa, zbog čega će se povećati i kamatne stope na stambene kredite u Republici Hrvatskoj.
Kako se naziva vrsta ekonomske politike opisana u primjeru?

(1 bod)

- 38.** Tvrtka koja posluje u lokalnoj zajednici u kojoj je veliki broj oboljelih donirala je bolnici sredstva za nabavu novoga uređaja za CT dijagnostiku pokazujući time brigu za društvo.
Kako se naziva oblik poslovanja tvrtke opisan u primjeru?

(1 bod)

- 39.** Novinar koji je javno kritizirao vlast pobjegao je iz svoje države zbog prijetnji strahujući za vlastiti život.
Kako se naziva pružanje utočišta u drugoj državi novinaru opisanom u primjeru?

(1 bod)

Politika i gospodarstvo

40. Koje državno tijelo ima ovlast ukinuti zakon ako utvrdi da je taj zakon neustavan?

(1 bod)

41. Koliko godina traje mandat predsjedniku Ustavnoga suda Republike Hrvatske?

(1 bod)

42. Koje pravo hrvatskoga naroda deklarira sadržaj preambule Ustava Republike Hrvatske?

(1 bod)

43. Zaposlenici trgovačkoga društva koji su više godina izloženi azbestu zatražili su ocjenu ustavnosti zakona koji pravo na obeštećenje ne osigurava ravnopravno zaposlenima prije i poslije 1991. godine.
Koja se temeljna vrednota ustavnoga poretka Republike Hrvatske prema njihovu mišljenju narušava zakonom opisanim u primjeru osim prava čovjeka, socijalnih prava i vladavine prava?

(1 bod)

44. Europski parlament i Vijeće Europske unije donijeli su Uredbu o borbi protiv širenja terorističkoga sadržaja na internetu. Države članice imaju obvezu imenovati nadležna tijela koja će provoditi zadaće propisane tom uredbom.
Koje državno tijelo ima ovlasti u skladu s Ustavom Republike Hrvatske i zakonom imenovati nadležna tijela opisana u primjeru?

(1 bod)

- 45.** Zbog nejednakih prilika malih i srednjih poduzeća na tržištu Vlada Republike Hrvatske usvojila je programe potpore i poticaja za projekte zelene i digitalne tranzicije malih i srednjih poduzeća te za jačanje njihove konkurentnosti.

Kako se naziva vrsta državne pomoći opisana u primjeru?

(1 bod)

- 46.** Kako se naziva skup srodnih malih poduzeća koja se udružuju radi snižavanja troškova te povećavanja učinkovitosti i konkurentnosti na tržištu?

(1 bod)

- 47.** Nezadovoljni materijalnim i radnim uvjetima zaposlenici u hotelsko-turističkome naselju prijete prosvjedom usred turističke sezone. Angažirali su medije i obratili su se jedinici lokalne samouprave i pučkomu pravobranitelju.

Kako se naziva interesna organizacija koja zastupa zaposlenike u pregovorima s poslodavcem radi poboljšanja njihovih radnih uvjeta?

(1 bod)

III. Zadatci produženoga odgovora

U sljedećim zadacima pažljivo pročitajte polazni sadržaj i odgovorite s nekoliko rečenica, jasno i sažeto, usmjeravajući se na ono što je bitno za zadatak. Odgovor upišite **samo** na predviđeno mjesto u ispitnoj knjižici. Točan odgovor donosi jedan ili dva boda.

48. Pažljivo pročitajte tekst.

ZADNJE MJESTO

Hrvatska i dalje na začelju EU-a u percepciji neovisnosti pravosuđa

Komisija je u četvrtak objavila pregled stanja u pravosuđu u državama članicama EU-a te rezultate istraživanja Eurobarometra o percepciji pravosuđa u općoj populaciji i u poslovnom svijetu.

Da je pravosuđe prilično loše i vrlo loše smatra 74 posto anketiranih u Hrvatskoj, dok je prosjek u EU-u 35 posto s takvim odgovorima. (...)

Skoro dvije trećine odnosno 65 posto onih koji drže da sudovi i suci po pitanju neovisnosti stoje loše, smatra da je za to odgovoran pritisak vlade i političara. Prosjek u EU je 54 posto. Kao drugi razlog za lošu sliku o neovisnosti (47 posto), Hrvati navode miješanje ili pritisak gospodarskih aktera ili posebnih interesa.

Kao treći razlog (30 posto onih koji smatraju da sudovi i suci nisu neovisni), navodi se status i položaj sudaca koji im ne daje dovoljno jamstava da bi bili neovisni. (...)

Izvor: <https://www.tportal.hr>

Napomena: Podatci o izvoru polaznoga sadržaja bit će objavljeni u rješenjima ispita.

Imenujte kojemu su državnom tijelu narušene ustavne ovlasti osiguravanja samostalnosti i neovisnosti sudbene vlasti u Republici Hrvatskoj postupcima opisanima u primjeru te navedite dva mehanizma raspoloživa tomu državnom tijelu za očuvanje samostalnosti i neovisnosti sudbene vlasti.

Politika i gospodarstvo

(2 boda)

Politika i gospodarstvo

49. Pozorno pročítajte tekst.

Inflacija potrošačkih cijena potkraj 2021. godine znatno se povećala, što je građanima bilo osobito vidljivo na računima za gorivo i prehrambene proizvode. Tako visoka inflacija u Hrvatskoj je prethodno zabilježena prije trinaest godina, odnosno 2008. godine. Ubrzanje domaće inflacije u drugoj polovini 2007. i tijekom 2008. godine bilo je pod znatnim utjecajem uvoznih pritisaka zbog znatnog poskupljenja energenata i drugih sirovina na svjetskom tržištu, do kojeg je došlo u uvjetima snažnoga globalnog gospodarskog rasta. Rast cijena sirovina zabilježen 2007. i 2008. bio je povezan s povećanom potražnjom zbog ubrzanje industrijalizacije Kine i masovnih migracija tamošnjih radnika u gradove. Među domaćim činiteljima koji su potaknuli jačanje inflacije u razdoblju od sredine 2007. te tijekom 2008. godine valja izdvojiti znatno ubrzanje rasta domaće potražnje i jediničnih troškova rada. Inflacija u 2021. godini posljedica je triju faktora: povećanja uvezene inflacije, odnosno porasta cijena sirovina i industrijskih proizvoda na svjetskom tržištu, zatim oporavka domaće osobne potrošnje, što je potaknulo proizvođače i trgovce da porast troškova prevale na krajnje kupce.

Izvor: <https://www.hnb.hr>

Napomena: Podatci o izvoru polaznoga sadržaja bit će objavljeni u rješenjima ispita.

Imenujte koju vrstu monetarne politike može primijeniti država kako bi obuzdala inflaciju opisanu u primjeru te navedite dvije konkretne mjere odabrane monetarne politike.

[illegible]

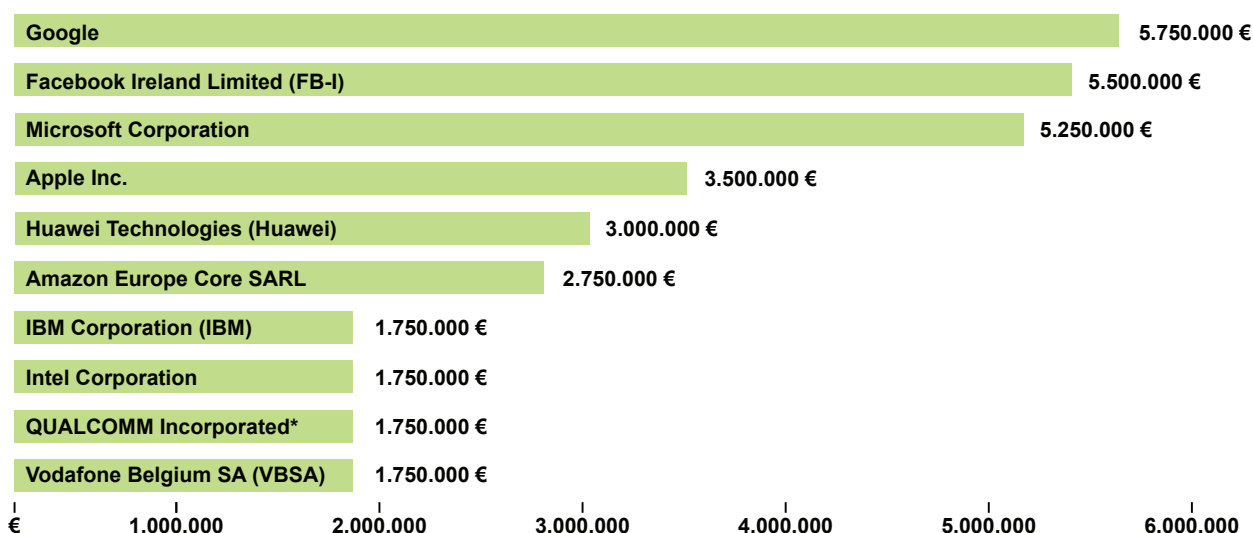
Politika i gospodarstvo

(2 boda)

Politika i gospodarstvo

50. Pozorno pročitatte tekst i promotrite priloženi dijagram.

Prije deset godina lobiranje u EU bilo je posve drugačije, dominirali su uglavnom financijska industrija ili poljoprivredni proizvođači. Zadnje desetljeće *big tech* potpuno je promijenio odnose u lobiranju u iznosima utrošenim za lobiranje, utjecaju koji se ostvaruje lobiranjem te obuhvatom osoba koje donose odluke u institucijama. Neki analitičari upozoravaju da agresivno lobiranje *big tech* kompanija potkopava temelje zapadne demokracije. Načini lobiranja *big techa* iza kojih stoji ogromna koncentracija ekonomske i lobističke moći mijenja načine donošenja odluka u državnim i EU institucijama.

Deset najvećih tehnoloških lobista u Europskoj uniji u prvoj polovini 2021. godine

Izvor: <https://mreza.bug.hr>

Napomena: Podatci o izvoru polaznoga sadržaja bit će objavljeni u rješenjima ispita.

Navedite dva načina korporacijskoga lobiranja i uz pomoć dvaju primjera objasnite zašto je proces lobiranja opisan u tekstu opasan za demokraciju.

Politika i gospodarstvo

(2 boda)